

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АУДИТУ

Конкуренція на ринку аудиторських послуг призводить до того, що для зменшення витрат аудитори намагаються скорочувати обсяги перевірок (тестів) бухгалтерських документів, застосовуючи певні методики та процедури.

Проблеми, пов'язані з проведенням аналітичних процедур в аудиті, є надзвичайно актуальними, проте їм не приділяється належної уваги у вітчизняних доробках. Окремим питанням аналітичних процедур присвячені праці Б. Ф. Усача [17], В. С. Рудницького [16], Ф. Ф. Бутинця [4]. Натомість, у світовій практиці аудиту аналітичним процедурам приділяють значну увагу, зокрема, у Міжнародних стандартах з аудиту міститься окремий норматив (МСА 520).

Основною проблемою є нерозуміння суті цих процедур та асоціювання їх лише з аналізом фінансового стану підприємства. Недостатнім є також ознайомлення аудиторів з методами аналітичних процедур, особливо з регресійним аналізом.

У процесі проведення аудиту здійснюється перевірка, моделювання й аналіз облікових даних з метою визначення їх повноти, якості, правомірності та вірогідності. Для цього змодельовані облікові дані порівнюються з реальними даними інформаційної системи, а також здійснюється тестування розрахунків і перерозрахунків, підсумування, повторне упорядкування і формування звітних даних та порівняння їх з реальними даними.

Б.Ф.Усач таке моделювання облікових даних називає аналітичною перевіркою і зазначає, що під терміном «аналітична перевірка» слід розуміти набір таких процедур [1, с. 178]:

- аналіз співвідношень різних фінансових даних;
- порівняння фактичних даних із прогностичними, з аналогічними показниками минулих періодів, показниками аналогічних підприємств, середньогалузевими даними.

Причому процедури можуть варіюватися від простих зіставлень до широких комп'ютерних програм, які реалізують найновіші статистичні розробки (наприклад, множинний регресійний аналіз).

Необхідно додати, що в аналітичних процедурах використовуються не лише фінансові дані, а й операційні. Так, наприклад, обсяги продажів супермаркету залежатимуть значною мірою від загальної площі приміщень, а промислового підприємства — від потужностей виробничих ліній. Тому ми доповнимо визначення аналітичних процедур і зазначимо, що

вони складаються з порівнянь, обчислень, спостережень, перевірок, проведених для того, щоби сформувані свої очікування щодо взаємозв'язку між фінансовими та операційними даними.

У Міжнародних стандартах з аудиту (МСА) наводиться визначення, що аналітичні процедури — це не лише аналіз основних співвідношень та трендів, а й дослідження коливань і зв'язків, що не відповідають сформованим очікуванням (МСА 520).

Такий аналіз і дослідження сьогодні проводять на всіх етапах аудиту. Зокрема, цю думку поділяє професор В. С. Рудницький, який зазначає, що «дуже важливо ряд аналітичних процедур здійснювати на початковій стадії аудиту, оскільки це допомагає впровадити дедуктивний метод оцінювання показників Головної книги і фінансової звітності, правильно спланувати різні аспекти майбутньої роботи, виявить факти ризику тощо» [2, с. 134].

Існує дуже поширена серед аудиторів і користувачів аудиту думка, що термін «аналітичні процедури» означає лише аналіз фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта, що перевіряється. Проте, як правильно зазначила О. Ю. Попель, «аналітичні процедури використовуються вже при оцінці вірогідності бухгалтерської звітності економічного суб'єкта, а аналіз його фінансово-господарської діяльності починається лише після того, як вірогідність установлена, оскільки аналізувати фінансово-господарську діяльність економічного суб'єкта при невірогідності його бухгалтерської звітності безглуздо» [3].

Іншими словами, аналіз фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта починається там, де закінчується його аудит (а значить, і аналітичні процедури). Разом з тим і аналітичні процедури аудиту, і фінансовий аналіз господарської діяльності базуються на методах економічного аналізу, тому фінансовий аналіз (аналіз фінансового стану) можна умовно віднести до заключних аналітичних процедур.

Застосовуючи аналітичні процедури, аудитор проводить:

- порівняння фактичних показників із плановими (кошторисними) (відхилення можуть свідчити про певні виробничі збої, порушення системи постачання, погіршення платіжної культури покупців);
- порівняння показників звітного періоду з показниками попередніх періодів (різкі коливання мають привернути увагу аудитора: вони можуть бути пов'язані зі зміною економічних умов чи похибками фінансової звітності);
- порівняння фактичних фінансових показників з визначеними аудитором прогностичними показниками;
- обчислення коефіцієнтів фінансового стану організації й аналіз їх динаміки (на основі аналізу аудитор робить важливі висновки про життєздатність клієнта);

- порівняння показників економічного суб'єкта, що перевіряється, із середньогалузевими даними (значні відхилення повинні вивчатись аудитором, однак необхідно враховувати розбіжності в обліковій політиці підприємств, економічних умовах і можливій специфічності продукції, що випускається окремими підприємствами); у деяких випадках доцільно порівняти з показниками підприємства-аналога;

- порівняння даних про клієнта з очікуваними результатами за допомогою нефінансових даних (кількість реалізованої продукції, відпрацьовані години і т. ін.). Тут важлива впевненість у точності цих нефінансових даних.

Співвідношення, що використовуються в аналітичних процедурах, повинні бути правдоподібні та передбачувані. Правдоподібність передбачає існування очевидного причинно-наслідкового зв'язку.

Під час виконання аналітичних процедур можуть використовуватися різні методи — від простого порівняння та аналізу показників фінансово-господарської діяльності підприємства до складних математичних моделей, які містять багато співвідношень між даними за кілька попередніх років.

Загалом аналітичні процедури складаються з методів, які показані на рис.1.

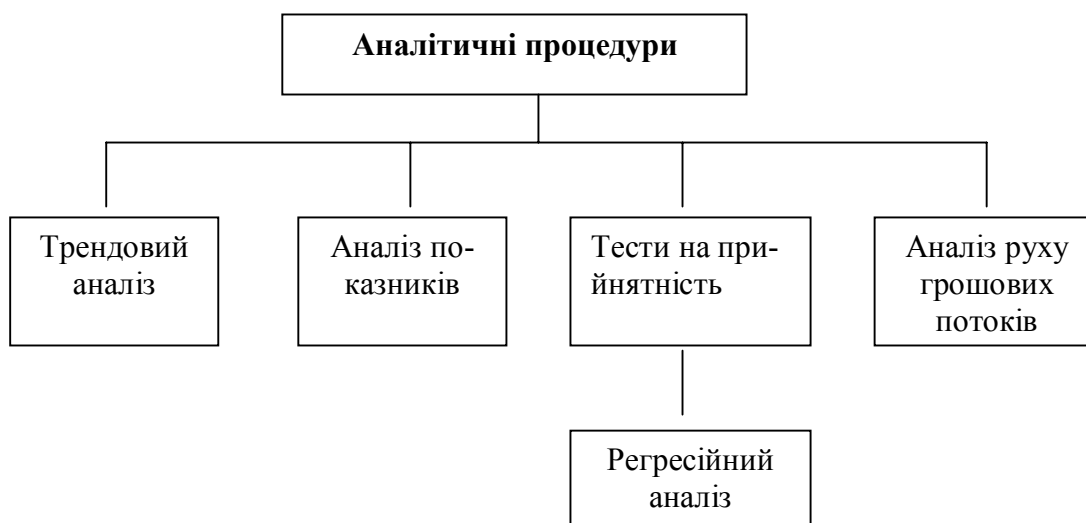

Рис. 1. Види аналітичних процедур в аудиті

Провівши відповідні аналітичні процедури на стадіях планування та безпосереднього проведення аудиту і підтвердивши відповідно фінансову звітність, аудитор може проаналізувати фінансовий стан підприємства. Такий аналіз дає змогу оцінити фінансовий стан компанії та тенденції її розвитку. Базою для порівняння можуть слугувати дані попереднього періоду, бюджетні показники, середньогалузеві дані або компанії-аналогу.

Схема показників для оцінки фінансової звітності наведена нижче на рис. 2.:

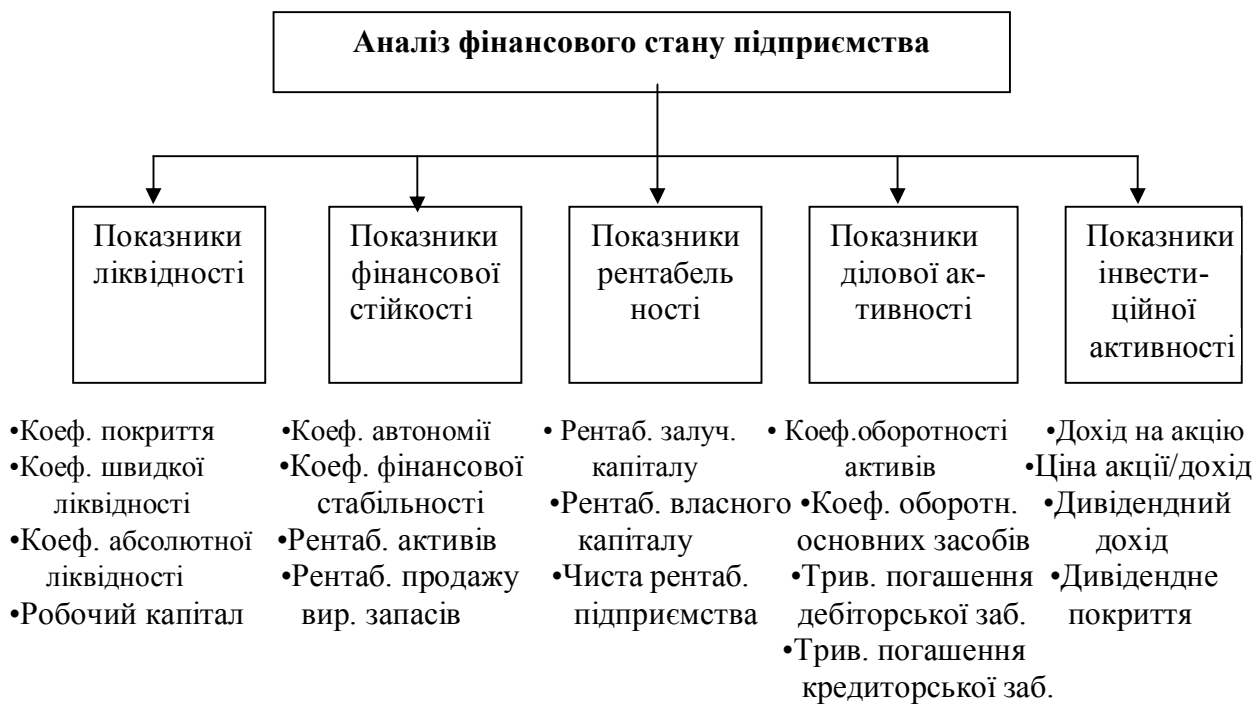

Рис. 2 Показники для аналізу фінансового стану підприємства

Аналітичні процедури сьогодні впевнено завойовують своє місце в аудиті, оскільки, як показала практика, дають змогу виявити значну кількість викривлень фінансової звітності. Проте необхідно зазначити, що аналітичні методи не можуть замінити певні процедури аудиту, такі як отримання підтверджень від третіх осіб щодо дебіторської та кредиторської заборговностей, інших активів та пасивів, інвентаризацію тощо. Тому варто поєднувати аналітичні процедури з іншими методами аудиту, головне, щоби таке поєднання було найоптимальнішими з точки зору ефективності.

Література:

1. Усач Б. Ф. Аудит: Навч. посіб.; 2-ге вид.— К.: Знання — Прес, 2003.- 223 с.
2. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту. -Тернопіль: Економічна думка. 1998.— 192с.
3. Попель О. Ю. Аналитические процедуры и их значение в аудите. // [http:// www. a u d i t. r u / articles/article 1 2. h t m l](http://www.audit.ru/articles/article12.html)
4. Проблеми і перспективи розвитку аудиту в Україні // За ред. Проф.. М.С.Пушкаря – Тернопіль, ТНЕУ, 2012. – 220 с.